

به نام او که مدیر است و مدیر

اداره امور عمومی در اسلام مدیریت و بینرفت در پرتو شایستگی

تألیف:

دکتر محمد ذاکری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

دکتر اسماعیل اسدی

استادیار دانشگاه هوایی شهید ستاری

دکتر حرمت اصغری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

سرشناسه: ذاکری، محمد، ۱۳۶۲ -

عنوان و نام پدید آوران: اداره امور عمومی در اسلام مدیریت و پیشرفت در پرتو شایستگی / تالیف محمد ذاکری،

اسماعیل اسدی، حرمت اصغری.

مشخصات نشر: تهران: آذرین مهر، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۴۱۲ ص: جدول، نمودار.

شابک: ۹۷۸-۶۶۲-۶۲۳۲-۳۲-۶

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص: ۳۹۵.

موضوع: مدیریت (اسلام)

Management -- Religious aspects

Islam موضوع: شایستگی (اسلام)

Merit (Islam) موضوع:

شناسه افزوده: اسدی، اسماعیل، ۱۳۵۱ - [دکتر]

شناسه افزوده: اصغری، حرمت، ۱۳۵۱ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷ الف ۲۵-۳۲۱-۶۳۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۱۸۱۴۰

➤ نام کتاب: اداره امور عمومی در اسلام، مدیریت و پیشرفت در پرتو شایستگی

➤ تالیف: دکتر محمد ذاکری، دکتر اسماعیل اسدی، دکتر حرمت اصغری؛ اثر:

➤ آذرین مهر

➤ مدیرتولید و ناظر فنی چاپ: محمد روشندل

➤ ویراستار: سروش ملت پرست

➤ طراح جلد: سحر باقری

➤ نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۸

➤ شمارگان: ۱۰۰۰

➤ شابک: ۹۷۸-۶۶۲-۶۲۳۲-۳۲-۶ ISBN:

➤ قیمت: ۷۹۹۰۰ ریال

مرکز پخش: تهران، ضلع جنوب شرقی میدان انقلاب، روبروی ایستگاه مترو، پلاک ۲۱، کتابفروشی ملودی

تلفن: ۶۶۹۶۲۸۴۵

مشاوره جهت نشر: روشندل ۰۹۱۹۳۱۹۲۹۳۵

اداره امور عمومی به عنوان یکی از ابعاد فعالیت دولتی مطرح است که دستاورد خلاقیت و انضباط فکری بشر و حاصل تحقیقات گوناگون، ثبت مشاهدات نحوه اداره امور و کشورداری در طول تاریخ و تبیین آنها توسط دانشمندان این عرصه به شمار می رود و علی رغم پیچیدگی های موجود در توصیف و تحلیل این پدیده و تنوع و نوآوری موجود در آن، نظریه های مختلف در این عرصه از ناحیه صاحب نظران و اندیشمندان جوامع غربی در پاسخ به الزامات جامعه در ابعاد گوناگون شکل گرفته است.

اهمیت جایگاه تفکر اسلامی، چه در سطح کلان و چه در سطح خرد، ایجاب می نماید تا صاحب نظران مسلمان با احسان از فرهنگ و ارزش های غنی اسلامی و با اتکا به کتاب خدا، سنت و عترت و... عزم خود را در دستیابی الگوی جامع اداره امور عمومی اسلامی جزم نموده و حرکت نظام مندی را در این زمینه آغاز نمایند.

در همین راستا، به ویژه در سال های پس از پیروزی انقلاب اسلامی تلاش های مختلفی چه در حوزه و چه در دانشگاه در راستای مفهوم سازی و بسط و تبیین نظری و عملیاتی مدیریت در پرتو آموزه های اسلامی آغاز شد و آثار متعددی با رویکردها و روش های متفاوت توسط اساتید بزرگ و شناخته شده حوزه و دانشگاه به رشته تحریر درآمد. همچنین برخی از دانشجویان و اساتید علاقمند، تلاش کردند جهت گیری پایان نامه ها و رساله های دکترای خود را به این سمت سوق دهند. با این همه به نظر می رسد همچنان در مباحثی مانند مفهوم و هستی شناسی مدیریت اسلامی و نیز روش شناسی آن ابهامات و چالش های آکادمیک جدی وجود داشته باشد. افزون بر این، این مبحث از سالیان گذشته در سرفصل دروس رشته های مدیریت در مقاطع کارشناسی و دکتری وجود داشته و منابع متعدد و گوناگونی برای تدریس در این مقاطع به ویژه کارشناسی تدوین شده و مورد استفاده قرار گرفته است.

در سال ۱۳۹۵ و با توجه به رسالت دانشگاه ها در تعمیق علم و اعتلای ارزش های اسلامی به همت صاحب نظران و اساتید گرانقدر مدیریت دولتی، کمیته شورای عالی برنامه ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ضمن بازنگری در سرفصل دروس رشته های کارشناسی ارشد مدیریت، درسی را با عنوان «اداره امور عمومی در اسلام» در مجموعه دروس کارشناسی ارشد مدیریت دولتی منظور نموده است که به طور ساختاری امکان حرکت نظام مند در این عرصه را فراهم نموده است. با توجه به تنوع و گستردگی عناوین و سرفصل های مصوب این درس و تجربه مؤلفین در تدریس این درس در چند دوره در دانشگاه آزاد اسلامی، ضرورت تدوین منبعی برای پوشش سرفصل های مصوب این درس آشکار شد که کتاب

حاضر در همین راستا و در پاسخ به این نیاز و تامین منبع درسی براساس سرفصل های مصوب تدوین شده است.

مجموعه حاضر از سه بخش تشکیل شده است: بخش اول به چند جنبه اصلی موضوع مدیریت اسلامی یعنی؛ ابعاد هستی‌شناسانه، معرفت‌شناسانه، روش‌شناسانه و انسان‌شناسانه آن می‌پردازد. پاسخ به پرسش‌های مهمی در خصوص امکان یا امتناع پیوند علم و دین و شکل‌گیری علم دینی، قرائت‌های مختلف از ترکیب مدیریت اسلامی، نگاه به انسان در مکاتب مدیریت و اندیشه‌های مدیریت غربی و بررسی انتقاد آن بر مبنای اندیشه اسلامی، روش‌شناسی پژوهش و نظریه‌پردازی در مدیریت اسلامی و در نهایت بحث تصمیم‌گیری و خط‌مشی‌گذاری با رویکرد اسلامی مباحث کلیدی تشکیل‌دهنده بخش اول کتب هستند. در نگارش این بخش تلاش شده با روشی تحلیلی و انتقادی، دیدگاه‌های موافق و مخالف دانش‌رآن و حب‌نظران ارائه و با یکدیگر مقابله شده و خواننده محترم بتواند با مقایسه و تحلیل این دیدگاه‌ها، بینش دقیق دست یابد.

بخش دوم در باب شایستگی و شایسته‌سالاری در حکومت اسلامی تنظیم شده و در آن به شایستگی‌های کلیدی حاکم و کارگزاران نظام اسلامی و نحوه تربیت و پرورش آنها از نگاه قرآن، نهج البلاغه امام علی(ع)، روایات معصومین(ع)، سنت نبویه و ورزی سیاسی فلاسفه اسلامی و نیز معدودی از دیدگاه‌های فلاسفه و اندیشه‌ورزان مغرب زمین پرداخته شده است. در فصول ششم و هفتم سیر روایی شناسایی شایستگی‌های حاکم و کارگزاران، نحوه شکل‌گیری اندیشه‌های سیاسی در اسلام را با تأثیرپذیری توأمان از اندیشه‌های یونان باستان و مبنای قرآنی و روایی نمایان خواهد ساخت و فصل نهم به برخی از فضائل و رذائل اخلاقی کارگزاران در نظام اسلام از دید منابع نقلی خواهد پرداخت.

بخش سوم نیز با عنوان مدیریت و پیشرفت در تراز انقلاب اسلامی در ۲ فصل به واکاوی برخی از دیدگاه‌های رهبران جمهوری اسلامی در حوزه اداره امور عمومی می‌پردازد. فصل نهم در ادامه و همراستای فصل هشتم فضائل و آسیب‌های اخلاقی کارگزاران و مدیران نظام اسلامی را از نگاه امام امت(ره) و رهبری معظم انقلاب بررسی و معرفی نموده و در فصل بعد به تبیین مفهوم مدیریت جهادی به‌عنوان یکی از دستاوردهای فکری و عملی مهم انقلاب اسلامی و نحوه الگوسازی آن برای مدیریت عصر کنونی می‌پردازد. در نهایت نیز فصل یازدهم با توجه به اهمیت توسعه و اداره امور آن به‌عنوان یکی از کارویژه‌های مهم دولت‌ها، مبحث توسعه و پیشرفت را با نگاهی انتقادی به مفهوم غربی توسعه

و تبیین ضرورت بازاندیشی در آن و معرفی ابعاد مختلف مفهوم پیشرفت و الگوی اسلامی-ایرانی آن مطرح می‌سازد.

در پایان ضمن عرض تشکر و سپاس از کلیه عزیزانی که به نوعی در فراهم‌آمدن این مجموعه تلاش نموده‌اند، به ویژه دانشجویان و اساتید ارجمندی که با طرح دیدگاه‌ها و رهنمودهای خود، مؤلفین را در شکل‌گیری ساختار و تدوین مطالب و محتوای این اثر یاری کرده‌اند؛ جناب آقای سروش ملت پرست که با وسواس و دقت مثال‌زدنی امر ویراستاری کتاب را برعهده داشته‌اند؛ جناب آقای محمد روشندل و مدیریت محترم نشر آذین‌مهر که بر انتشار اثر همت گمارده‌اند؛ از خانواده‌های عزیزمان که اوقات متعلق به ایشان صرف نگارش و تکمیل این کتاب شده است نیز تشکر ویژه داریم؛ شایان ذکر است که اقدام انجام گرفته از سوی مؤلفان نوعی ادای وظیفه در کسوت تعلیم و تربیت بنابر رسالت دانشگاهی تلقی شده و مؤلفین تمام واقفان که وارد شدن به این عرصه وسیع و عمیق الزامات علمی و معنوی خاص خود را می‌طلبید، لذا غمیر ادعای نسبت به وجود نقایص و کاستی‌های احتمالی که در اقدام آغازین و اولیه اجتناب‌ناپذیر است را احداث کرده‌اند. اهنمایی‌های صاحب‌نظران و ارباب قلم را طلب می‌نماید.

«و ما توفیقنا» بالله علیه ركلنا و الیه انبنا»

محمد ذاکری- اسماعیل اسدی- حرمت اصغری

زمستان ۱۳۹۷

بخش اول: مدیریت اسلامی: هستی، چیستی، چگونگی

فصل اول: امکان پذیری علم دینی

۱۹	 مقدمه
۱۹	 امکان علم دینی، از منظر فیلسوفان مسیحی
۲۰	 امکان علم دینی در اندیشه مسیحیت معاصر
۲۱	 مقدمات فهم دیدگاه وحدت علم و دین
۲۱	 نظریه تعارض
۲۳	 نظریه استقلال
۲۴	 نظریه گفتگو
۲۶	 نظریه یکپارچگی، وحدت و تأملیه
۳۰	 مروری تاریخی بر رابطه علم و دین در اسلام
۳۶	 امکان علم دینی در اندیشه اسلامی معاصر
۵۴	 نتیجه گیری
۵۹	 پرسش ها

فصل دوم: مفهوم مدیریت اسلامی

۶۳	 مقدمه
۶۳	 مدیریت
۶۴	 چرا مدیریت اسلامی؟
۶۵	 مدیریت اسلامی چیست؟
۶۸	 تعریف مدیریت اسلامی
۷۲	 ابهامات در مفهوم مدیریت اسلامی
۷۴	 رویکرد ارزشمدار به مدیریت اسلام (دیدگاه علامه مصباح یزدی)
۷۷	 قرآن و ضرورت مدیریت
۷۹	 گزاره های کلی اسلام درباره مدیریت
۸۴	 مولفه های مدیریت اسلامی
۸۸	 پرسش ها

فصل سوم: روش شناسی در مدیریت اسلامی

۹۱	 مقدمه
۹۲	 مفهوم روش شناسی

۹۲	مکاتب فلسفی در روش شناسی تحقیق
۹۶	هرمنوتیک
۱۰۰	گونه شناسی پژوهش های علوم اسلامی
۱۰۱	گونه شناسی پژوهش های مدیریت اسلامی
۱۰۲	پیشینه روش شناسی مدیریت اسلامی
۱۰۵	فرآیند انجام پژوهش در مدیریت اسلامی
۱۰۹	مسئله اعتبار در پژوهش های مدیریت اسلامی
۱۱۱	پرسش ها

فصل چهارم: انسان شناسی و جایگاه یابی انسان در مکاتب مدیریت غربی و اسلام

۱۱۵	مقدمه
۱۱۶	ضرورت انسان شناسی در مدیریت
۱۱۸	دیدگاه دانشمندان مکاتب کلاسیک مدیریت
۱۱۹	دیدگاه دانشمندان مکاتب نوکلاسیک مدیریت
۱۱۹	دیدگاه دانشمندان مکاتب مدرن مدیریت
۱۲۱	انسان در قرآن
۱۲۴	خلافت
۱۲۴	کرامت
۱۲۵	حیات متألهانه
۱۲۶	فطرت خداجو
۱۲۸	دیدگاه های رهبر معظم انقلاب اسلامی در مورد انسان
۱۲۹	بررسی انتقادی
۱۳۴	نتیجه گیری
۱۳۷	پرسش ها

فصل پنجم: خط مشی گذاری و تصمیم گیری در اسلام

۱۴۱	مقدمه
۱۴۲	مفهوم خط مشی (سیاست)
۱۴۳	نسبت خط مشی گذاری و تصمیم گیری
۱۴۴	رابطه دین و خط مشی
۱۴۶	سطوح تأثیرگذاری دین در خط مشی
۱۴۷	مفهوم و ضرورت خدامحوری در خط مشی گذاری
۱۵۰	خدامحوری در فرآیند خط مشی گذاری
۱۵۲	تمرکز و عدم تمرکز در خط مشی گذاری اسلامی

۱۵۵	سطوح تصمیم‌گیری و خط مشی‌گذاری از دیدگاه اسلام
۱۵۵	ظرفیت‌های تأثیرگذاری دین در فرآیند تصمیم‌گیری
۱۵۹	عوامل مؤثر در تصمیم‌گیری و خط مشی‌گذاری با رویکرد اسلامی
۱۶۱	نظریه خط مشی‌گذاری در حکومت موعود
۱۶۴	خط مشی‌گذاری در حکومت حق‌مدار علوی
۱۷۱	پرسش‌ها

بخش دوم: شایستگی و شایسته‌سالاری در حکومت اسلامی

فصل ششم: شایستگی و جانشین‌پروری در قرآن و نهج‌البلاغه

۱۷۷	مقدمه
۱۷۸	خلافت الهی "سویی برای جانشین‌پروری در قرآن"
۱۷۸	مفهوم و اهمیت خلافت انسان
۱۷۹	مراحل جانشین‌پروری
۱۸۱	تعریف شایستگی‌ها
۱۸۳	شایسته‌پروری
۱۸۶	آماده‌سازی انسان برای جانشینی
۱۸۷	اهداف و کارکردهای خلیفه‌الله
۱۹۰	الگوی جانشین‌پروری در نهج‌البلاغه
۱۹۱	عناصر و رهیافت‌های مرحله آماده‌سازی جامعه و حکومت برای جانشین‌پروری مدیران
۱۹۱	شایستگی‌های کلیدی مدیران و کارگزاران نظام اسلامی در نهج‌البلاغه
۲۰۲	عناصر و رهیافت‌های مرحله شایسته‌شناسی
۲۰۳	عناصر و رهیافت‌های مرحله شایسته‌پروری
۲۰۶	عناصر و رهیافت‌های مرحله شایسته‌گماری
۲۰۷	عناصر و رهیافت‌های مرحله ارزیابی فرآیند و نتایج جانشین‌پروری
۲۱۱	پرسش‌ها

فصل هفتم: شایستگی حاکمان و کارگزاران در اندیشه سیاسی غرب و اسلام

۲۱۵	مقدمه
۲۱۶	افلاطون
۲۲۲	ارسطو
۲۲۵	نیکولوماکیاوی
۲۲۷	فارابی
۲۳۵	خواجه نظام‌الملک طوسی
۲۴۰	محمد غزالی

۲۴۴	ابن رشد
۲۴۷	شهاب‌الدین سهروردی
۲۵۱	ملاصدرا
۲۵۴	امام خمینی (ره)
۲۵۷	نتیجه‌گیری
۲۵۹	پرسش‌ها

فصل هشتم: اخلاق و شایستگی‌های کارگزاران در مدیریت اسلامی

۲۶۳	مقدمه
۲۶۴	معنا و مفهوم اخلاق
۲۶۶	تاریخچه عتالاء اخلاق
۲۶۷	نظریه‌های اخلاق
۲۷۰	اخلاق نظری و اخلاق کاربردی
۲۷۱	اخلاق در مدیریت و ضرورت آن
۲۷۲	مفهوم کارگزار حکومت
۲۷۴	نقش و اهمیت کارگزار در جامعه اسلامی
۲۷۵	عناصر و مولفه‌های اخلاق
۲۷۹	فضائل اخلاقی کارگزاران در نظام اسلامی
۲۹۱	آسیب‌های اخلاقی کارگزاران
۳۰۵	پرسش‌ها

بخش سوم: مدیریت و پیشرفت در تاز انقلاب اسلامی

فصل نهم: شایستگی‌های اخلاقی و رفتاری کارگزاران جمهوری اسلامی

۳۱۱	مقدمه
۳۱۱	ویژگی‌های مدیران و کارگزاران نظام در دیدگاه امام خمینی (ره)
۳۲۲	ویژگی‌های مدیران و کارگزاران نظام در دیدگاه مقام معظم رهبری
۳۲۳	اخلاق فردی
۳۲۴	اخلاق اجتماعی
۳۲۵	اخلاق اداری
۳۳۱	پرسش‌ها

فصل دهم: مدیریت جهادی

۳۳۵	مقدمه
۳۳۶	ناکارآمدی مدل‌های مدیریتی غربی و ضرورت توجه به مدل‌های بومی
۳۳۸	مفهوم جهاد

۳۴۵	مدیریت جهادی
۳۴۸	تعریف مدیریت جهادی
۳۵۵	تفاوت مدیریت جهادی با سایر مدیریت‌ها
۳۵۹	جمع بندی
۳۶۰	پرسش ها

فصل یازدهم: توسعه و پیشرفت در اندیشه امام و رهبری

۳۶۳	مقدمه
۳۶۴	مفهوم و ابعاد توسعه
۳۶۶	توسعه برون‌زا و درون‌زا
۳۶۶	توسعه و ارزش های اجتماعی
۳۶۷	مفهوم توسعه اسلمی
۳۶۸	توسعه و پیشرفت در اندیشه امام خمینی (ره)
۳۶۹	نگاهی به اصول توسعه از دیدگاه امام خمینی
۳۷۲	نگاهی به توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی از دیدگاه امام خمینی (س) و ضرورت توجه به آن
۳۷۴	استقلال و خودکفایی در اندیشه امام خمینی (ه)
۳۷۵	توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی (ره)
۳۷۶	دیدگاه های رهبر معظم انقلاب در باب توسعه رپیر
۳۷۷	ضرورت بازاندیشی در مفهوم توسعه
۳۸۰	اهمیت دستیابی به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
۳۸۱	مفهوم و ابعاد پیشرفت
۳۸۲	تعریف و واژه شناسی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۳۸۳	بنیان های الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۳۸۶	ابعاد محتوایی الگوی اسلامی ایران پیشرفت
۳۸۷	جایگاه اخلاق و معنویت در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۳۸۸	پیشرفت و عدالت
۳۹۰	تلازم تولید علم و پیشرفت
۳۹۰	پیشرفت و انسان شناسی
۳۹۲	پرسش ها
۳۹۳	منابع و مأخذ